

VELJA GOVORJENA BESEDA!

Govor predsednica Vlade Republike Slovenije mag. Alenke Bratušek na spominski prireditvi ob 70. obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze

Dobrníč, 13. oktober 2013

Spoštovani gospe in gospodje,
drage tovarišice in tovariši.

Naj vas najprej lepo pozdravim ob današnji slovesnosti, okrogli obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze, ki se je pred 70 leti zgodil tu v Dobrníču. V posebno čast mi je, da vas lahko ob tej priložnosti nagovorim kot prva predsednica, prva ženska, ki vodi vlado v Republiki Sloveniji.

Če se vrnem nazaj na prvi stavek in s tem na čas pred desetletji, je bil torej pred 70 leti s tega kraja mogoče slišati glasen in odločen NE. Ne ideologiji, ki je gnala vojaški stroj nacizma in fašizma, ki je kot samoumeven postavljala svet ne le neenakopravnih, temveč več in manjvrednih ljudi. Sredi vojne vihre, v kateri se je znašla Evropa, je ta NE prišel v obliki ustanovnega kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze, v Dobrníču, ker je tu že pred njim obstajala zelo močna ženska organizacija. Udeležilo se ga je približno 160 delegatk in gostov, vendar pa je znano, da bi to število lahko bilo še višje. Številne delegatke s Primorske se namreč niso uspele prebiti čez tedanjo jugoslovansko-italijansko mejo, s Štajerske sta uspeli priti le dve delegatki, ker ostale niso prišle čez Savo, dve delegatki, ki sta odšli z Gorenjske, pa svojega cilja nista dosegli – ena med njima je celo padla v nemško zasedo.

Slovenska protifašistična ženska zveza, sicer sestavni del Antifašistične fronte žena, ustanovljene slabo leto poprej, je bila eden ključnih elementov organiziranega odpora proti okupatorju in pravzaprav tisti vidni del, obraz pogosto nevidnih, anonimnih bork. Te so se v narodnoosvobodilni boj vključevale v številnih vlogah, poleg borčevske tudi kot politične aktivistke, obveščevalke, kurirke, učiteljice, organizatorke zbiranja pomoči partizanom. Zveza je bila organizacijsko in teritorialno zelo dobro dodelana ter zastopana, saj so jo poleg glavnega odbora sestavljali voljeni terenski, okrajni, okrožni in pokrajinski odbori. Četudi so bile naloge zveze vezane zlasti na politično, socialno in materialno pomoč narodnoosvobodilni vojski, pa ne smemo spregledati njene druge vloge. Ko govorimo o Slovenkah in njihovi vlogi v boju proti okupatorju, nikakor ne moremo mimo vzporednih dogajanj, ki so krojile takratni čas. Znotraj narodnoosvobodilnega gibanja so ženske namreč bile še drug boj, boj zoper pregrade, ki jih je civilizacija stoletja marljivo in metodično postavljala med oba spola.

Ta ista družba pa se je med drugo svetovno vojno znašla pred domala zgodovinsko nujnostjo, ko je življenje v vseh pogledih moralo teči dalje, kljub temu, da so moški odšli v vojno. Vojne razmere so razrahljale tradicionalno ločitev spolov, saj so ženske vstopale v javni prostor in prevzemale odgovorne, družbeno izpostavljene položaje. V času, ko je bil svet dobesedno prelomljen na dva dela, so ženske uspele dobro načeti to drugo delitev, to preprosto nedoumljivo diskriminacijo polovice svetovnega prebivalstva, s tem, ko so vstopale v nekakšen prepovedan prostor, dotlej rezerviran zgolj in samo za moške.

Vendar pa s koncem morije nepojmljivih razsežnosti ni prišel tudi konec neenakopravnega položaja med spoloma. Če je bila namreč ženska organizacija ustanovljena po nekakšni zunanji sili razmer, ki jih je

prineslo izredno stanje vojne, potem se jo je kaj hitro lahko postavilo pod vprašaj v premirju. Kar so ženske izborile skozi revolucijo, je bilo zato potrebno ubraniti še v mirnem času, po parlamentarni poti, in to kljub temu, da je bila pomoč žensk po končani vojni potrebna praktično povsod. Vendar pa niti zakonitev enakopravnosti na vseh področjih, torej možnost biti enakopravno obravnavan, ki je bila sicer precejšen napredek, sama po sebi ni prinesla tudi njene dejanske uresničitve. Nenazadnje je bila tudi sama zveza, sicer preimenovana v Antifašistično fronto žensk Slovenije, po vojni edina preostala ženska organizacija v Sloveniji. Pa še ta je bila pod pretvezo argumenta, da se skozi njen obstoj preveč ločuje ženske od skupnih naporov pri reševanju družbenih vprašanj leta 1953 ukinjena, ob ustanovitvi Zveze ženskih društev, ki ni več imela značaja politične organizacije. Vse to je zelo slikovito povzela Vida Tomšič, ena najbolj angažiranih Slovenk tistega časa, ki je ocenila, da so zakonski predpisi o položaju žensk programske smernice za delo naprednih družbenih sil in da je zanje potreben še »dolgi, zavestni in vztrajni boj«.

Kljub temu pa poti družbenega napredka ni bilo več mogoče preobrniti. V času po drugi svetovni vojni je zavzemanje za žensko enakopravnost v vseh razvitih državah postalo nerazdružljivi del siceršnjih prizadevanj za uveljavitev in varstvo človekovih pravic. Svoje mesto je v obliki prepovedi kakršnegakoli razlikovanja, tudi po spolu, našlo v členih Splošne deklaracije o človekovih pravicah Organizacije združenih narodov iz leta 1948, slabih dvajset let kasneje pa še v posebni Deklaraciji zoper diskriminacijo žensk. Boj za enakopravnost med spoloma je šel in še vedno gre v korak s težnjami po nenehni demokratizaciji, za katero si mora prizadevati sleherni družba, ki se želi oklicati za svobodno, odprto, torej demokratično. Vprašanje družbene ureditve, odnosov med posameznicami in posamezniki v družbi, nikdar ne sme biti niti razumljeno kot dokončno izčrpano. To bi lahko pomenilo le, da nam je zmanjkalo odgovorov in idej o tem, kako svet narediti boljši, vprašanj pa si niti ne želimo več postavljati.

In tu lahko najdemo tudi rdečo nit tako narodnoosvobodilnega boja kot tudi boja za enakopravnost med spoloma, ki se vse do danes še ni razpletla, ker je vselej znova aktualna. V časih gospodarske in socialne krize sploh, saj gre za v osnovi upor zoper uveljavljene moči enih družbenih skupin nad drugimi, ne glede na to, kaj jih med seboj razlikuje. Opominjajo nas na to, da o vprašanju družbene izključenosti nikoli ne smemo razmišljati kot o nečem, kar je po logiki stvari vselej prisotno v družbi, saj jo s tem legitimiramo. V aktualnem času grozi predvsem poglobljanje socialnih razlik, utemeljenih na ekonomskih dejavnikih, na katere pa preprosto nikoli ne smemo pristati.

Pogosto ste me slišali reči, da naši protikrizni ukrepi niso namenjeni prepričevanju Bruslja, temveč nam samim. Z njimi izkazujemo, da je naša prihodnost v naših rokah, z njimi pa se ne lotevamo gospodarske in socialne krize kot nekaj abstraktnega, nedoločenega, temveč kot povsem konkreten in časovno zamejen problem. To počnemo zaradi nas samih, zato, da bomo mi in naši otroci živeli v svetu, ki bo kar najboljša verzija od možnih svetov. Merilo nam ne bodo ekonomski kazalniki sami na sebi, temveč položaj najbolj ranljivih družbenih skupin, dostop slehernega od nas do tistih dobrin, ki so in morajo ostati javne, zmožnost uresničitve naših individualnih potencialov, od katerih je odvisna tudi naša skupna usoda. Danes imamo odlično priložnost, da se na to spomnimo in opomnimo, ob 70. letnici 1. Kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze pa tudi izjemen zgodovinski in kulturni kapital, ki naj bo netivo našim naporom. Brez vas drage delegatke, ki ste še z nami in tiste, ki vas na žalost ni več, bi bila zgodovina gotovo drugačna. Hvala, da takrat niste obupale.

Hvala.